

İNTRAVENÖZ ENJEKSİYON UYGULAMASI YAPAN ÖĞRENCİLERİN ANKSİYETE DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

Yard. Doç. Dr. Makbule BATMAZ
Öğr. Gör. Fatma ÖZHAN
Öğr. Gör. Mücella SOYDAN
Yard. Doç. Dr. Kürşat ÖZDİLLİ
Haliç Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu
Prof. Dr. Nemciye SABUNCU
Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu

ÖZET

Amaç: Bu çalışma intravenöz (IV) enjeksiyon uygulaması yapan öğrencilerin anksiyete düzeylerinin belirlenmesi amacıyla planlanmıştır.

Yöntem: Araştırma Haliç Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulunda 26 Mayıs - 2 Haziran 2003 tarihleri arasında, hemşirelik esasları dersi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Örneklemi Haliç Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulunun ilk kez IV.enjeksiyon uygulayan, 24 birinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Bu araştırma tanımlayıcı olarak planlanıp uygulanmıştır. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen öğrencilerin tanıtıcı özelliklerini içeren anket formu ile Beck ve arkadaşları tarafından (1988) geliştirilen, Ulusoy (1993) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan Beck Anksiyete Envanteri (BAE) kullanılmıştır. Veriler bilgisayar ortamında yüzdeler ve t testi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Sonuç: Öğrencilerin uygulama öncesi anksiyete puan ortalamaları 19.25 ± 13.38 , uygulama sonrası ise 12.92 ± 8.67 olarak saptanmıştır. Hem uygulama öncesi hem uygulama sonrası anksiyete puan ortalamaları hafif derecede bulunmuş, uygulama sonrası puan ortalamasının daha da düştüğü saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anksiyete, Hemşirelik öğrencisi, İntravenöz enjeksiyon.

SUMMARY

Determination Of The Level Of Anxiety In The Student Applying Intra-Venöz İnjection

Purpose: Determination of the level of anxiety in the students applying intravenöz injection.

Methods: The research is actualized within the content of the course of Basis of Nursery between May 26th and June 2nd 2003. The sampling group is gathered among 24 freshman students of Nursery School applying IV injection for the first time. This research

is planned and applied as descriptive based. While gatering the data, a questionnaire developed by the researchers including orientative features of students is used as well as 'Beck anxiety Questionnaire' developed by Beck and friends (1988); validity and reliability held by Ulusoy(1993). The results are evaluated oncomputeras percantage with a 't' test.

Observations and Results: The average point before application injection of student is $19,25 \pm 13,38$, where as it is $12,92 \pm 8,67$ after injection. Each of the average point before and after application injection of student is slight level, moreover after application , the average point more decreased.

Key Words: Anxiety, Nursing of Student, Intravenose injection.

GİRİŞ

Hemşirelik eğitiminin ilk yıllarında yer alan 'Hemşirelik Temel İlke ve Uygulamaları' dersi öğrenciye kuramsal, laboratuvar ve klinik uygulamalar olarak üç aşamada verilir. Öğrenciler, dersin amaç ve felsefesine uygun olarak kapsamlı hasta bakımına yönelik birçok ilke ve uygulamalarla ilk defa bu derste karşılaşılırlar (Sabuncu 1994).

Derslerde verilen bilgiler, laboratuvarlarda maketler üzerinde ya da gerekçe uygulama alanına benzesin diye öğrencilerin kendi üzerinde denenmesi sağlanarak beceriye dönüştürülür.

Uygulamalı eğitimde öğrenci, tüm duygularını harekete geçirerek öğrenir. Öğrenme kişinin karşılaştığı durumlarda etkileşimde bulunması ve bunun sonucunda kişide oluşan kalıcı davranış değişikliğidir. Öğrenme bu davranış değişikliğinin kalıcı olması ile mümkündür (Sabuncu 1994).

Öğrenmeyi etkileyen fiziksel durum, kişinin yaşı, motivasyonu, anksiyete gibi iç faktörlerin yanında dıştan gelen birtakım faktörler de bulunmaktadır. Bunlar fiziksel çevre, zaman ve öğrenme metodları vs.'dir. Bu faktörler laboratuvar eğitiminden farklı olarak insan üzerinde çalışmayı gerektiren, tepkilerle karşılaşma ihtimali olan hemşire öğrenci üzerinde, anksiyete yaratmaktadır.

Kişi alışageldiği yaşamı içinde, ne olduğunu tam bilemediği, farklı bir durum ya da bilinmeyen bir durumla karşılaştığında anksiyete yaşar. Anksiyete (kaygı) genellikle stres durumlarında hissedilir (Cüceloğlu 1999). Kaygı; üzüntü, sıkıntı, korku, başarısızlık duygusu, acizlik, sonucu bilememe ve yargılanma gibi heyecanların biri veya birkaçını içerir (Cüceloğlu 1999). Anksiyetenin sözcük anlamı 'beklenen yada olması yakın bir kötülüğe karşı beynin acı veren bir rahatsızlığı, huzursuzluğudur'.

Eric From'a göre anksiyete (kaygı) oluşumunda, toplumsal, ekonomik ve kültürel faktörlerin önemli rolü vardır.

Spielberg anksiyeteyi şiddetine göre değişebilen bir durum ya da karmaşık bir yanıt olarak ele almış ve bireysel farklılıkların bulunduğu bir kişilik özelliği olarak açıklamaya çalışmıştır.

Alışlagelmiş çevrenin ortadan kalktığı durumlarda, inanılan ve önem verilen bir fikirle yapılan davranışlar arasında bir çelişki ortaya çıkardığı zaman, gelecekte ne olacağını bilinememesi insanlar için belli başlı kaygı nedenleridir.

Öğrencilik konumu yeterli derecede anksiyete yaratır. Öğrenilecek gereçlerin basit ya da karmaşık olması öğrenimi etkiler. Anksiyeteyle öğrenme arasındaki ilişki öğrenilen malzeme basit ve kolaysa yüksek kaygı derecesi bunun çabuk öğrenilmesine yol açar. Öğrenilen malzeme karmaşık ve zorsa o zaman yüksek kaygı öğrenmeyi zorlaştırır (Cüceloğlu 1999). Hemşire öğrencilerin aldıkları teorik bilginin laboratuvar/klinik ortamda beceriye dönüştürülmesi oldukça karmaşık ve zordur. Bu nedenle yaşanacak olan yüksek kaygı öğrenmeyi zorlaştırmaktadır (Şahin ve ark 1997).

Başarmak istenilen görevin zorluk derecesi kaygının şiddetini belirler. Oldukça karmaşık bilişsel işlev gerektiren hemşirelik becerilerini uygulamada kaygının yüksek olduğu gözlenmiştir. İnvazif bir işlev olan IV enjeksiyon uygulaması beceri gerektiren bir işlem olduğu için kaygı düzeyini artırır (Cüceloğlu 1996).

Öğrenciler uygulama alanlarında hastaya zarar verme korkusu, sağlık personeli ve öğretim elemanlarının değerlendirmesi, kurumsal bilgiyi uygulamada güçlük, uygulamayı hastaya kabul ettirmede güçlük, bir iş ya da durumla ilk kez karşılaşmaları, başkaları tarafından gözleniyor olma nedeniyle anksiyete yaşarlar. Yaşadıkları anksiyete vücutlarında bazı fizyolojik değişikliklere neden olabilir. Nefes darlığı, terleme, nefes alıp vermede güçlük, kesik kesik nefes alma, gerginlik, kalp çarpıntısı, aniden sinirlenme, bel ağrısı, mide ağrısı, diyare ya da konstipasyon, titreme, el ve ayak parmaklarının soğukluğu, sürekli yorgunluk, sürekli baş ağrısı, boyun kaslarının gergin olması kaygıda gözlenen fizyolojik değişikliklerdir. Yaşanan anksiyete fizyolojik değişikliklerle birlikte öğrenme, davranış ve dikkati de etkilemektedir. (Hatipoğlu 1986, Kökçü ve ark 1994, Kutun ve ark 2001, Terakye 1985).

Öğrencinin yaşadığı anksiyete duygusu, ilk kez IV enjeksiyon uygulaması esnasında da artmaktadır.

Bu çalışma ilk kez intravenöz enjeksiyon yapan öğrencilerin anksiyete düzeylerinin belirlenmesi ve anksiyete düzeyine göre başatma yöntemlerinin öğretilmesi açısından önem taşımaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı: Bu çalışma intravenöz (IV) enjeksiyon uygulaması yapan öğrencilerin anksiyete düzeylerinin belirlenmesi amacıyla planlanmıştır.

Araştırmanın Türü: Bu çalışma tanımlayıcı niteliktedir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini, Haliç Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu birinci sınıf öğrencileri (n=26), örnekleme ise Hemşirelik Esasları dersine devam eden 24 öğrenci oluşturmaktadır. Sağlık meslek lisesi mezunu 2 öğrenci enjeksiyon deneyimi olduğu için araştırma kapsamına alınmamıştır.

Verilerin Toplanması: Araştırma verileri 26 Mayıs - 2 Haziran 2003 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından literatür bilgisine dayanılarak geliştirilen, öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini içeren anket formu ile Beck ve arkadaşları tarafından (1988) geliştirilen, Ulusoy (1993) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan 'Beck Anksiyete Envanteri (BAE)' kullanılmıştır. Öğrencilere maket üzerinde intravenöz enjeksiyon uygulaması yapmadan önce sosyodemografik özelliklerini içeren anket formu ve Beck Anksiyete Envanteri uygulanmış olup uygulama sonrası sadece Beck Anksiyete Envanteri doldurtulmuştur. Beck Anksiyete Envanteri 'subjektif anksiyete' (1, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 19. maddeler) ve 'somatik belirtiler' (2, 3, 6, 12, 13, 18, 20, 21. maddeler) içeren maddelerden oluşmuştur. Ölçek 21 maddeden oluşan 0-3 arası puanlanan Likert tipi bir ölçek olup puan aralığı 0-63'dür. Her madde 'Hiç (0 puan)', 'Hafif derecede (0-21 puan)', 'Orta derecede (22-42 puan)', 'Ciddi derecede (43-63 puan)', olarak değerlendirilir. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği bireyin yaşadığı anksiyetenin şiddetini gösterir.

Öğrencilere IV enjeksiyon ile ilgili teorik bilgi verilerek, demonstrasyon yapılmış olup, bir hafta sonra laboratuvar ortamında maket üzerinde IV enjeksiyon uygulaması yaptırılmış, uygulama yapmadan önce ve yaptıktan sonra BAE formu doldurtulmuştur.

Ölçeğin Güvenilirliği

İç tutarlılık: Toplam 24 öğrenciden oluşan örneklem üzerinde yapılan bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa İç Tutarlılık katsayısı 0.93 olarak bulunmuştur.

Veriler bilgisayarda yüzdellik, One-Way Anova test, Student t testi kullanılarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Örnekleme oluşturan öğrencilerin yaş ortalaması 19.21 ± 1.61 olup hepsi lise mezunudur.

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri

Tanıtıcı Özellikler		N	%
Eğitim Şekli	Burslu	22	91.7
	Ücretli	2	8.3
Okul Tercih Sırası	1-4 arası	10	58.3
	5 ve üstü	14	41.7
Gelir Düzeyi	<500	7	29.2
	500-700	8	33.3
	>750	9	37.5
Evinin Olma Durumu	Var	4	16.7
	Yok	20	83.3
Arabasının Olma Durumu	Var	12	50
	Yok	12	50
Annenin Eğitim Durumu	İlköğretim ve altı	15	68.2
	Orta öğretim ve üstü	9	31.8
Babasının Eğitim Durumu	İlköğretim ve altı	13	54.5
	Orta öğretim ve üstü	11	45.5
Ailesinde Sağlık Çalışanının Olma Durumu	Var	9	35.7
	Yok	15	62.5
Ailesi ile Birlikte Kalma Durumu	Evet	14	58.3
	Hayır	10	41.7
Ailenin Gereksinimleri Karşılama Durumu	Zorlanıyor	6	25
	Karşılıyor	16	66.7
	Rahat karşılıyor	2	8.3
Ailenin İstekleri Karşılama Durumu	Evet	9	37.5
	Hayır	1	4.2
	Kısmen	14	58.3

Tablo 1 incelendiğinde; öğrencilerin %91.7'si (n=22) burslu eğitim görmektedir ve %58.3'ü (n=10) tercihleri 1.-4. tercih arasındadır. Öğrencilerin %37.5'inin (n=9) gelir düzeyi 750 milyon ve üzeri olup %83.3'ünün (n=20) evinin olmadığı, %50'sinin (n=12) arabasının olduğu, %68.5'inin (n=15) annesinin, %54.5'inin (n=13) babasının eğitim durumu ilköğretim ve altı olduğu, %62.5'inin (n=15) ailesinde sağlık çalışanın olmadığı, %77.8'inin (n=19) ailesiyle birlikte kalmadığı, %66.7'sinin (n=16) gereksinimlerinin aileleri tarafından karşılandığı görülmüştür.

Tablo 2. Öğrencilerin Uygulama Öncesi ve Sonrası Anksiyete Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları

ANKSİYETE	X	ss	t	P
Uygulama öncesi	19.25	13.38	3.166	0.004
Uygulama sonrası	12.92	8.67		

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerin uygulama öncesi anksiyete ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 19.25 ± 13.38 , uygulama sonrası anksiyete ölçeğinden aldıkları puan ortalaması ise 12.92 ± 8.67 olarak bulunmuştur. Uygulama öncesi ve sonrası anksiyete puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuş olup uygulama öncesi yüksek olan anksiyete puanının uygulama sonrası düştüğü görülmektedir ($t=3.166$, $P<0.01$).

Sabuncu ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada da (Sabuncu 1994) öğrencilerin klinik ortamda ilk kez hastaya IM enjeksiyon yapmadan önceki sürekli anksiyete düzeyi %50.66 olduğu tesbit edilmiş, süreklilik ve durumluluk anksiyete düzeyleri arasında ileri derecede anlamlı fark bulunmuştur ($P<0.001$) (Sabuncu 1994).

Gülseven ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada tüm grupların laboratuvar ortamında ilk uygulamada yaşadığı anksiyete puan ortalamaları 18.54 ± 5.87 'dir. Bu araştırma sonuçları çalışmayı desteklemektedir (Gülseven ve ark 2003).

Tablo 3. Öğrencilerin Uygulama Öncesi ve Sonrası Yaşadıkları Anksiyete Belirtilerinin Dağılımı

Anksiyete Belirtileri	Önce		Sonra	
	n	%	n	%
1. Bedenin Herhangi Yerinde Uyuşma Karıncalanma	12	50.00	10	41.67
2. Sıcak/Ateş Basmaları	20	83.33	19	79.17
3. Bacaklarda Halsizlik, Titreme	14	58.33	10	41.67
4. Gevşeyememe	14	58.33	11	45.83
5. Çok Kötü Şeyler Olacak Korkusu	18	75.00	14	58.33
6. Baş Dönmesi veya Sersemlik	8	33.33	5	20.83
7. Kalp Çarpıntısı	18	75.00	14	58.33
8. Dengeyi Kaybetme Duygusu	10	41.67	8	33.33
9. Dehşete Kapılma	11	45.83	8	33.33
10. Sinirlilik	8	33.33	8	33.33
11. Boğuluyormuş Gibi Olma Duygusu	8	33.33	3	12.50
12. Ellerde Titreme	20	83.33	21	87.50
13. Titreklilik	14	58.33	14	58.33
14. Kontrolü Kaybetme Korkusu	15	62.50	13	54.17
15. Nefes Almada Güçlük	8	33.33	4	16.67
16. Ölüm Korkusu	11	45.83	5	20.83
17. Korkuya Kapılma	17	70.83	14	58.33
18. Midede Hazımsızlık yada Rahatsızlık Hissi	7	29.17	5	20.83
19. Baygınlık	3	12.50	2	8.33
20. Yüzün Kızarması	18	75.00	19	79.17
21. Terleme (sıcağa bağlı olmayan)	16	66.67	17	70.83

Tablo 3 incelendiğinde; uygulama öncesi öğrencilerin %83.33'ünde (n=20) sıcak/ateş basmaları ve ellerde titreme, %75.'de (n=18) kalp çarpıntısı, yüz kızarması ve çok kötü şeyler olacak korkusu görülmüştür. Uygulama sonrası öğrencilerin %87.50'inde (n=21) ellerinde titreme, %79.17'sinde (n=19) yüz kızarması, sıcak/ateş basmaları görülmüştür. Literatürde de anksiyete (kaygı) belirtileri olarak kişilerde kalp çarpıntısı, ateş basması, solunum hızında artma, terleme, ellerde titreme, bulantı, kusma görüldüğünden bahsedilmiştir (Cüceloğlu 1999, Öz ve ark 1995, Şahin ve ark 1997).

Sabuncu'nun yapmış olduğu 'ilk defa kas içi enjeksiyon yapacak öğrencilerin anksiyete düzeyiyle ilgili çalışmada da öğrencilerde klinik ortamda IM enjeksiyon yapmanın anksiyete yarattığı belirlenmiş ve sürekli anksiyete puan ortalaması ile durumluluk anksiyete puan ortalamaları arasında ileri derecede anlamlılık olduğu saptanmıştır ($p<0.001$) (*Sabuncu* 1994).

Öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası anksiyete belirtilerinin dereceleri incelendiğinde; uygulama öncesi %41.7'sinin (n=10) bedeninin herhangi bir yerinde hafif derecede uyuşma ve karıncalanma olduğu, %33.3'ünün (n=8) ellerinde orta şiddette titreme olduğu, %29.2'sinin (n=7) yüzünde ciddi derecede kızarma olduğu saptanmıştır.

Uygulama sonrası ise, %62.5'inde (n=15) hafif derecede ellerde titreme olduğu ve sıcak/ateş basmaları görüldüğü, %33.3'ünde (n=8) orta derecede yüzde kızarma olduğu, %16.7'inde (n=4) ciddi derecede terleme görüldüğü saptanmıştır (Tablo 4).

Tablo 5 incelendiğinde, uygulama öncesi yaşanan anksiyetenin subjektif belirtileri ($x=10.67\pm 8.5$) ile uygulama sonrası yaşanan anksiyete subjektif belirtiler ($x=6.54\pm 6$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuş olup uygulama sonrası subjektif belirtilerde ciddi derecede azalma olmuştur ($t=3.18$, $P=0.004$).

Aynı şekilde uygulama öncesi yaşanan anksiyetenin objektif belirtileri ($x=8.58\pm 7$) ile uygulama sonrası yaşanan objektif belirtiler ($x=6.38\pm 5.5$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş olup, ($t=2.502$, $P=0.02$) uygulama sonrası objektif anksiyete belirtilerinde azalma olmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin Uygulama Öncesi ve Sonrası Yaşadıkları Anksiyete Belirtilerinin Derecelendirilmesi

	ÖNCE								SONRA							
	HIÇ		HAFİF		ORTA		CİDDİ		HIÇ		HAFİF		ORTA		CİDDİ	
	N	%	n	%	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%
1.Bedenin Herhangi Yerinde Uyuşma Kanncalanma	12	50	10	41.7	1	4.2	1	4.2	14	58.3	7	29.2	2	8.3	1	4.2
2.Sıcak/Ateş Basmaları	4	16.7	8	33.3	7	29.2	5	20.8	5	20.8	15	62.5	3	12.5	1	4.2
3.Bacaklarda Halsizlik, Titreme	10	41.7	9	37.5	3	12.5	2	8.3	14	58.3	10	41.7	-	-	-	-
4.Gevşeyememe	10	41.7	8	33.3	2	8.3	4	16.7	13	54.2	7	29.2	4	16.7	-	-
5.Çok Kötü Şeyler Olacak Korkusu	6	25	8	33.3	5	20.8	5	20.8	10	41.7	10	41.7	3	12.5	1	4.2
6.Baş Dönmesi veya Sersemlik	16	66.7	3	12.5	4	16.7	1	4.2	19	79.2	5	20.8	-	-	-	-
7.Kalp Çarpıntısı	6	25	7	29.2	7	29.2	4	16.7	10	41.7	10	41.7	3	12.5	1	4.2
8.Dengeyi Kaybetme Duygusu	14	58.3	5	20.8	4	16.7	1	4.2	16	66.7	3	12.5	5	20.8	-	-
9.Değiştire Kapılma	13	54.2	5	20.8	3	12.5	3	12.5	16	66.7	7	29.2	1	4.2	-	-
10.Sinirlilik	16	66.7	4	16.7	2	8.3	2	8.3	16	66.7	5	20.8	3	12.5	-	-
11.Boğuluyormuş Gibi Olma Duygusu	16	66.7	5	20.8	2	8.3	1	4.2	21	87.5	2	8.3	1	4.2	-	-
12.Ellerde Titreme	4	16.7	7	29.2	8	33.3	5	20.8	3	12.5	15	62.5	4	16.7	2	8.3
13.Titreliklik	10	42.7	8	33.3	5	20.8	1	4.2	10	41.7	10	41.7	4	16.7	-	-
14.Kontrollü Kaybetme Korkusu	9	37.5	8	33.3	3	12.5	4	16.7	11	45.8	8	33.3	4	16.7	1	4.2
15.Nefes Almada Güçlük	16	66.7	7	29.2	1	4.2	-	-	20	83.3	4	16.7	-	-	-	-
16.Ölüm Korkusu	13	54.2	5	20.8	5	20.8	1	4.2	19	79.2	2	8.3	2	8.3	1	4.2
17.Korkuya Kapılma	7	29.2	8	33.3	4	16.7	5	20.8	10	41.7	10	41.7	4	16.7	-	-
18.Midede Hazımsızlık yada Rahatsızlık İfissi	17	70.8	2	8.3	3	12.5	2	8.3	19	79.2	3	12.5	2	8.3	-	-
19.Baygınlık	21	87.5	2	8.3			1	4.2	22	91.7	1	4.2	1	4.2	-	-
20.Yüzün Kızarması	6	25	8	33.3	3	12.5	7	29.2	5	20.8	9	37.5	8	33.3	2	8.3
21.Terleme (sıcağa bağlı olmayan)	8	33.3	9		4	16.7	3	12.5	7	29.2	9	37.5	4	16.7	4	16.7

Tablo 5. Öğrencilerin Uygulama Öncesi ve Sonrası Yaşadıkları Objektif ve Subjektif Belirtilerin Değerlendirilmesi

	Subjektif belirtiler				Objektif belirtiler			
	\bar{X}	Ss	t	p	\bar{X}	Ss	t	P
ANKSİYETE								
Uygulama Öncesi	10.67	8.5	3.18	0.004	8.58	7	2.502	0.02
Uygulama Sonrası	6.54	6			6.38	5.5		

Tablo 6. Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre IV Enjeksiyon Öncesinde ve Sonrasında Anksiyete Puan Ölçeğinden Aldıkları Puanların Dağılımı

TANIMLAYICI ÖZELLİKLER	ÖNCE					SONRA		
		N	\bar{X}	SS	ANLAM-LILIK	\bar{X}	SS	ANLAM-LILIK
GELİR DÜZEYİ	<500	7	24	14.05	F=3.49	12.29	7.06	F=1.438
	500-750	8	10	11.28	P=0.049	9.5	8.75	P=0.26
	>750	9	23.78	11.27		16.44	9.25	
	TOTAL	24	19.25	13.38		12.92	8.67	
KİMLE YAŞADIĞI	AİLESİYLE BİRLİKTE	14	18.69	11.59	t=0.079 P=0.938	11.15	7.01	t= -0.795 P= 0.436
	AİLESİNDEN UZAK	10	18.22	16.48		14.12	11.16	
ANNESİNİN EĞİTİM DÜZEYİ	İLKÖĞRETİM VE ALTI	16	17.27	13.68	t= -0.621 P= 0.541	14	10.13	t=1.691 P=0.107
	ORTA ÖĞRETİM VE ÜSTÜ	8	21.14	13.51		9	3.65	
AİLESİNİN İSTEKLERİ KARŞILAMA DURUMU	EVET	9	27.22	13.78	t=2.508 P=0.02	17.22	9.69	t=2.005 P=0.057
	KİSMEN-HAYIR	15	14.47	10.96		10.33	7.12	
AİLESİNDE SAĞLIK ÇALIŞANI OLMA DURUMU	EVET	9	17.33	9.87	t= -0.535 P=0.598	12	7.65	t= - 0.394 P=0.697
	HAYIR	15	20.4	15.31		13.47	9.44	
BABASININ EĞİTİM DÜZEYİ	İLKÖĞRETİM VE ALTI	13	16.58	11.58	t= -0.725 P=0.477	14.08	8.26	t=0.974 P=0.342
	ORTAÖĞRETİM VE ÜSTÜ	11	20.8	15.69		10.4	9.49	

Tablo 6 incelendiğinde; Öğrencilerden gelir düzeyi 500-750 milyon olanlar ile 750 milyon ve üstünde olanların IV enjeksiyon öncesi anksiyete puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=3.49, p<0.05$). Bu sonuca göre gelir düzeyi orta olanların anksiyetelerinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Ailesiyle birlikte yaşayan ve ailesinden uzakta yaşayan öğrencilerin IV enjeksiyon uygulaması öncesi ve sonrası anksiyete puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t=0.079, p>0.05, t=-0.795, p>0.05$).

Annesinin eğitim düzeyi ilköğretim ve altı olanlarla, ortaöğretim ve üstü olanların IV enjeksiyon öncesi ve sonrası anksiyete puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($t=-0.621, p>0.05, t=1.691, p>0.05$).

İstekleri aileleri tarafından karşılanan ile kısmen karşılanan, karşılanmayan öğrencilerin IV enjeksiyon öncesi anksiyete puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t=2.508, p<0.05$). Bu sonuca göre istekleri aileleri tarafından karşılanan öğrencilerin anksiyetelerinin, ailelerinin beklentilerinin daha fazla olması nedeniyle yüksek olduğu söylenebilir.

Ailesinde sağlık çalışanı olan yada olmayan, babalarının eğitim durumu ilköğretim ve altı ile ortaöğretim ve üstü olan öğrencilerin IV enjeksiyon öncesi ve sonrası anksiyete puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

M. BATMAZ-F. ÖZHAN-M. SOYDAN-K. ÖZDİLLİ-N. SABUNCU

Tablo 7. Öğrencilerin IV Enjeksiyon Öncesi ve Sonrası Subjektif, Somatik Belirtiler Yönünden Anksiyete Puan Ölçeğinden Aldıkları Puanların Dağılımı

	ÖNCE												SONRA											
	SUBJEKTİF						SOMATİK						SUBJEKTİF						SOMATİK					
	N	\bar{X}	SS	ANLAMLIILIK	\bar{X}	SS	ANLAMLIILIK	\bar{X}	SS	ANLAMLIILIK	\bar{X}	SS	ANLAMLIILIK	\bar{X}	SS	ANLAMLIILIK	\bar{X}	SS	ANLAMLIILIK					
GELİR	<500	7	13.86	9.17	F=2.515	10.14	6.49	F=3.841	6.57	5.35	F=0.97	5.71	2.06	F=1.942										
	500-750	8	5.5	7.69	P=0.105	4.5	4.17	P=0.038	4.63	5.34	P=0.395	4.88	3.56	P=0.168										
	>750	9	12.78	7.4		11	4.74		8.22	5.26		8.22	4.55											
TOTAL	24	10.67	8.55		8.58	5.74		6.54	5.31		6.38	3.8												
KIMLE YAŞADIĞI	AİLESİYLE BİRLİKTE	14	9	7.36	t=-0.66 P=0.517	9.09	5.22	t=-1.147 P=0.265	5.38	4.41	t=-0.788 P=0.44	5.77	3	t=-0.714 P=0.4										
	AİLESİNDEN UZAK	10	11.44	10.06		6.78	6.7		7.22	6.57		7	5.1											
ANNESİNİN EĞİTİM DÜZEYİ	İLKÖĞRETİM VE ALTI	16	8.93	8.42	T=-0.86 P=0.3	8.33	5.89	t=-0.189 P=0.852	6.87	6.05	t=-0.938 P=0.359	7.13	4.52	t=2.247 P=0.039										
	ORTA ÖĞRETİM VE ÜSTÜ	8	12.29	8.62		8.86	6.39		4.57	3.15		4.43	0.79											
ALESİNİN İSTEKLERİ KARŞILAM A DURUMU	EVET	9	16.44	8.6	t=2.968 P=0.007	10.78	5.38	t=1.489 P=0.151	9.22	5.29	t=2.045 P=0.053	8	4.82	t=1.688 P=0.106										
	KİSMEN-HAYIR	15	7.2	6.39		7.27	5.71		4.93	4.79		5.4	2.77											
AİLESİNDE SAĞLIK ÇALIŞANI OLMA DURUMU	EVET	9	9.56	5.64	t=-0.485 P=0.6	7.78	4.99	t=-0.524 P=0.6	6.11	4.7	t=-0.302 P=0.7	5.89	3.55	t=-0.478 P=0.6										
	HAYIR	15	11.33	10.03		9.07	6.26		6.8	5.78		6.67	4.03											
BABASININ EĞİTİM DÜZEYİ	İLKÖĞRETİM VE ALTI	13	8.25	7.09	t=-1.07 P=0.2	8.33	5.33	t=-0.142 P=0.8	7.17	5.34	t=-0.9 P=0.3	6.92	3.45	t=0.8 P=0.4										
	ORTAÖĞRE-TİM VE ÜSTÜ	11	12.1	9.77		8.7	6.82		4.9	5.32		5.5	4.5											

Tablo 7 incelendiğinde; IV uygulama öncesi somatik anksiyete belirtileri gösteren öğrencilerin gelir düzeyi 500-750 milyon olanların anksiyete puan ortalamaları ile 750 milyon ve üzeri olanların puan ortalamaları karşılaştırıldığında arada istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($f=3.841, p<0.05$). Bu sonuca göre gelir düzeyi orta olanlarda anksiyete belirtilerinin daha az görüldüğü söylenebilir.

Ailesiyle birlikte yaşayanlarla ailesinden uzakta olanlar karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

IV uygulama sonrası somatik anksiyete belirtileri gösteren öğrencilerin annelerinin eğitim durumu karşılaştırıldığında, ilköğretim ve altı ile ortaöğretim ve üstü olanların anksiyete puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($t=2.247, p<0.05$). Annelerinin eğitim durumu ortaöğretim ve üstü olanların anksiyete puan ortalamaları daha yüksektir. Annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarından beklentileri artmaktadır. Bunun da öğrencilerin anksiyetesini etkilediği söylenebilir.

IV enjeksiyon uygulama öncesi subjektif belirti gösterenlerden istekleri aileleri tarafından karşılanan, kısmen karşılanan ve karşılanamayan öğrencilerin puan ortalamaları arasında ileri derecede anlamlı bir fark görülmüştür ($p<0.01$). Bu sonuca göre; istekleri aileleri tarafından karşılanan öğrencilerin anksiyete düzeyleri yüksek olduğu görülmüştür. Bu öğrencilerin ailelerinin beklentilerinin fazla olması nedeniyle anksiyetelerinin arttığı söylenebilir.

Ailesinde sağlık çalışanı olan ve olmayan öğrenciler, babalarının eğitimi ilk öğretim ve altı ile ortaöğretim ve üstü olan öğrencilerin anksiyete puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamasına karşın ailesinde sağlık çalışanı olanların anksiyete puanı daha düşük, babasının eğitimi ortaöğretim ve üstü olanların anksiyete puan ortalaması daha yüksek bulunmuştur. Ailesinde sağlık çalışanı olanların gözlem yapma ve ortamda bulunma nedeniyle daha az anksiyete yaşadıkları söylenebilir. Babalarının eğitim düzeyi yüksek olanların çocuklarından beklentileri fazla olduğundan öğrencilerin anksiyetelerinin arttığı söylenebilir. ($p>0.05$).

Bu bulgular sonucunda ailelerin gelir düzeyi çok düşük ve çok yüksek olan, annesinin eğitim düzeyi orta eğitim ve üstü olan, her türlü isteği ailesi tarafından karşılanan öğrencilerin beklentilere cevap verebilmek için daha fazla anksiyete yaşadıkları söylenebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırma bulgularına göre;

- Uygulama öncesi ($x=19.25\pm 13.38$) ve sonrası ($x=12.92 \pm 8.67$) anksiyete puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuş olup uygulama öncesi yüksek olan anksiyete puan ortalamasının uygulama sonrası düştüğü görülmektedir ($t=3.166, p<0.01$).
- Öğrencilerden gelir düzeyi 500-750 milyon olanlar ile 750 milyon ve üstünde olanların IV enjeksiyon öncesi anksiyete puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($f=3.49, p<0.05$).
- Uygulama öncesi yaşanan anksiyetenin subjektif belirtileri ($x=10.67\pm 8.5$) ile uygulama sonrası yaşanan anksiyetenin subjektif belirtileri ($x=6.54\pm 6$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş olup uygulama sonrası subjektif belirtilerde ciddi derecede azalma olduğu tesbit edilmiştir ($t=3.18, p<0.01$).
- IV uygulama öncesi somatik anksiyete belirtileri gösteren öğrencilerin gelir düzeyi 500-750 milyon olanların anksiyete puan ortalamaları ile 750 milyon ve üzeri olanların puan ortalamaları karşılaştırıldığında arada istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($f=3.841, p<0.05$).
- IV uygulama sonrası somatik anksiyete belirtileri gösteren öğrencilerin annelerinin eğitim durumu karşılaştırıldığında, ilköğretim ve altı ile ortaöğretim ve üstü olanların anksiyete puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($t=2.247, p<0.05$).
- IV enjeksiyon uygulama öncesi subjektif belirti gösterenlerden istekleri aileleri tarafından karşılanan, kısmen karşılanan ve karşılanamayan öğrencilerin puan ortalamaları arasında ileri derecede anlamlı bir fark görülmüştür ($p<0.01$).
- Uygulama öncesi yaşanan anksiyetenin objektif belirtileri ($x=8.58\pm 7$) ile uygulama sonrası yaşanan objektif belirtiler ($x=6.38\pm 5.5$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş olup, uygulama sonrası objektif anksiyete belirtilerinde azalma olmuştur ($t=2.502, p<0.05$).

ÖNERİLER

- Öğrenciler uygulama yapmadan önce duygularını ifade etmeleri için cesaretlendirilmelidir.
- Uygulama öncesinde teorik bilgiler tekrar edilmeli ve öğrencilere teorik bilgiyi kapsayan rehber kitapçıklar verilmelidir.
- Öğrenciler anksiyetelerini azaltmak için derin nefes alıp verme egzersizleri öğretilmelidir.
- Laboratuar ortamında uygulamalarını eğitmen gözetiminde yapmaları sağlanmalıdır.
- Öğrenciler anksiyete belirtileri yönünden gözlenmeli, baş etme yolları öğretilmelidir.
- Teorik bilgiler pratiğe yerleşinceye kadar maket üzerinde uygulama yaptırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Atalay, M., Tel, H., Altun, E. (1994). Hemşirelik Birinci Sınıf Öğrencilerinin Klinik Uygulamada Yaşadıkları Güçlükler ve Yardım Beklentileri. *Hacettepe Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 1:1.
- Cüceloğlu, D. (1996). İnsan ve Davranışı. Remzi Kitapevi, 6. Basım, İstanbul
- Gülseven, B., Şahin, O., Sabuncu, N. (2003): Subkutan (SC) Enjeksiyon Uygulamasına İlişkin Psikomotor Beceri Eğitiminde Öğrenim Rehberi Kullanmanın Başarı ve Kaygı Düzeyine Etkisi. 2. Uluslar arası-9. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Özet Kitabı.
- Hatipoğlu, S. (1986). Hemşirelik Uygulamaları İçin Kliniğe Çıkan ve İlk Uygulamalarını Yapan Öğrenci Hemşirelerin Yaşadıkları Olaylar ve Mesleğe Uyumları. 1. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu, İstanbul, 52.
- Kökçü, Ö., Kök, N. (1994). Gündemir, S.: Klinik Uygulamalarda Öğrencilerin Öğretim Elemanlarından Beklentileri. *Hacettepe Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 1:1, 19-25.
- Kutun, A., Ünlü, E., Ulaş, B., Karataş, G., Kabakcı, Y. (2001). Hemşirelikte Stres. *Hacettepe Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8:1, 1-13.
- Öz, F., Üstün, B. (1995). Hemşirelik Yüksekokulu Birinci Sınıf Öğrencilerinin Klinik Uygulama Öncesi ve Sonrası Anksiyete Düzeylerinin Belirlenmesi. *Hemşirelik Bülteni*, 9:38.
- Sabuncu, N. (1994). İlk Defa Kas İçi Enjeksiyon Yapacak Öğrenci Hemşirelerde Anksiyete Düzeyi. *Hemşirelik Bülteni*, 8:32.
- Şahin, N., Savaşır, I. (1997). Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1997, Ankara.
- Terakye, S. (1985). Hacettepe Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu. Öğrencilerinin Klinik Uygulamaları Sırasında Karşılaştıkları Stres Yaratıcı Durumlara Tepkileri ve Bu Konudaki Yardım Beklentilerinin İncelenmesi. 1. Ulusal Hemşirelik Kongresi, İzmir.